

Clara van den Broek en Dirk Pauwels in gesprek met Pat Van Hemelrijck.

De Sinterklaasallures van een theatermaker

Het is donker en het motregent. Zonder bril kan ik de straatnamen niet lezen, met bril zie ik enkel water. Het irriteert me. Ik heb haast! Naast het Brusselse Noordstation verhindert een modderig, omheind en braakliggend terrein me rechtsaf te slaan zoals me werd voorgeschreven. Ik heb het koud. Ik ben moe. Met klamme kleren beland ik toch nog in de Smaakmakerij, thuisbasis van het Alibi Collectief, waar me *Los Mansardinos* werd beloofd, de nieuwste voorstelling van Pat Van Hemelrijck. Ik ben een half uur te vroeg. Lach wat groentjes, voor de schone schijn. Maar wanneer ik twee uur later weer buiten sta, heeft zich in mij een klein wonder voltrokken. Die heer Van Hemelrijck heeft zijn naam niet gestolen. Ik ben verrukt, vervuld van energie, dankbaar ook. Blij als een kind hol ik naar het Noordstation. Omdat er een discotheek staat in Epidaurus, en omdat het kind in mij daar aan het dansen werd gebracht.

Nog geen week later woon ik een gesprek bij tussen de man die zulks kan (hij had ondertussen in mijn hoofd Sinterklaasachtige allures aangenomen) en Dirk Pauwels, artistiek leider van Victoria en oude vriend van Pat. Ooit vormden zij, samen met Josse De Pauw, gedurende zeven jaar het gezelschap Radeis. Sinds '84 is elk zijn eigen groenten gaan telen, niet zonder af en toe in andermans tuin te komen rondstruinen, nieuwsgierig naar wat daar zoal het daglicht mag zien. Pats paden (sinds een zevental jaar belegd in het Alibi Collectief) brengen de wandelaar van een ode aan de zichtbaarheid van alle bronnen, over een liefde voor het familiepubliek, naar een erg hedendaagse smaak voor vermenging van het actuele en het gemeedeerde, van theater en technologie.

Etcetera: Is er een inhoudelijk verschil, een verschil in bedoeling tussen wat je deed bij Radeis en wat je nu doet?

Pat: In bedoeling niet, maar in mensen wel. Het draait tenslotte altijd om mensen. Mijn bedoelingen zijn altijd dezelfde gebleven, namelijk de drang om materiaal te doen praten. Ik ben op zoek naar een visuele taal.

Etcetera: Vaak heeft beeldende kunst binnen theater een dienende functie. Is dat zelfs in jouw werk niet een beetje het geval? De vorm 'an sich' heeft bij jou natuurlijk een zeer belangrijke betekenis, maar dient toch ook om een verhaal te vertellen. Jij, als subject, projecteert jouw verhalen op het object, waardoor dit niet meer autonoom is. Je laat het object spreken, maar in jouw naam.

Pat: Hola! De essentie van dit werk bestaat er net in dat de beeldende kunst niet de dienende functie heeft, integendeel. De vorm is mijn taal, de vorm vertelt. De tekst doet dat ook, maar die wordt toch af en toe decor, geluidsdecor. De idee is de woorden die in een object zitten weer te leren zoeken, in plaats van dat object bij naam te noemen. Weer gaan kijken wat het object mij doet, in plaats van direct te zeggen: het object doet mij enkel dat. Ik kom uit de richting van de beeldende kunst, en zat zelf met de frustratie dat decor binnen theater enkel behang was, of architectuur. Volgens mij is decor emotie, taal. Niet dat ik literatuur en dergelijke verfoei! Literatuur hoort erbij, maar is slechts één element in het geheel. Het is niet alléén literatuur, het is niet alléén muziek, het is niet alléén zichtbaar, het is niet alléén figurentheater. Ik wil zoeken naar die vertelmaschine, en bouwen aan nieuwe vertelmachines.

Dirk: Hoe eenzaam voel jij je als maker hier in het Vlaamse veld?

Pat: Af en toe voel ik me verschrikkelijk eenzaam, maar ik ben blij dat ik af en toe verwante mensen tegenkom – al zitten ze in andere branches, zoals Frédéric Le Junter en Al Balis (resp. 'muziekbeeldhouwer' en beeldend kunstenaar bij *Los Mansardinos*, nvdr). Dat zijn mensen die ook obsessieel met dingen bezig zijn, zonder dat zulks ziekelijk moet klinken. Alleen bij de jonge garde zie ik ze nog niet.

Ik voel bij heel veel beeldende kunstenaars die ik interessant vind dat ze met theater niets kunnen en willen doen, 'zij zijn met kunst bezig'. Zij willen helemaal niet op een scène gaan staan. Hoe was ik zelf?! Dat was het laatste van mijn gedachten. Anderzijds blijft het theaterwereldje zich ook steeds beschermen tegen al die invloeden van buiten. Er moeten ook altijd vakjes getrokken worden: Dirk heeft het over jeugdtheater, mij hebben ze in het vak figurentheater gestopt. En zo zit iedereen wel in een hokje. En, zoals ik al zei, veel plastische kunstenaars laten het medium theater liggen.

Dirk: Ik weet het niet, hoor. Ik denk dat er nu een boeiende generatie op til is, wat ze er ook van zeggen. In het Brusselse Sint-Lukas bijvoorbeeld leveren een paar mensen op het gebied van beeld momenteel zeer interessant werk. Het theater zou inspanningen moeten doen om mensen uit de plastische kunst binnen te halen. Tijdens het vorige Victoria-festival heb ik bijvoorbeeld een parcours georganiseerd met plastische kunstenaars, waarbij theatraaliseren een eis, een uitgangspunt was. Pat, denk jij er nooit aan om mensen uit die jonge generatie binnen het Alibi Collectief naast jou te laten werken, om ze uit te nodigen

en ze zich hier te laten ontwikkelen, terwijl jij je daarnaast met je eigen basiswerk bezighoudt? Dat is wat Alain Platel doet, bijvoorbeeld. Interesseert jou dat?

Pat: Zeer zeker, maar dat organiseer je niet, dat zijn dingen die moeten *gebeuren*. Je moet mensen ontmoeten, het moet klikken. Het is een chemisch, geen voorbedacht proces. Je kan hopen dat het gebeurt, en ik hoop dat ook. Daarom ook proberen wij nu in De Smaakmakerij – we zijn daar pas mee begonnen – meer en meer dingen te organiseren die buiten mijn werk staan. Om hier een wind door te jagen. Er zal wel iets blijven hangen.

Dirk: Is er een acteur of actrice met wie je graag zou willen werken?

Pat: (stilte) Euh, veel. Maar ik zou het liever andersom horen. Een hoop mensen stuurt me brieven met de vraag of ze eens met me mogen samenwerken. Maar daar heb ik het moeilijk mee. Wat moet ik daarmee, moet ik audities organiseren? Ik zou graag hebben dat een acteur gewoon naar mij toekomt en zegt:

‘zullen we samen eens iets doen?’ Tot nu toe is het altijd andersom, altijd dat gesleur.

Dirk: Je weet dat het zo niet werkt. Dat is een dubbele drempel. Waarom wil je geen audities?

Pat: Omdat ik dat niet zie zitten. Ik *blijft* mij een oog uit bij iedereen die binnenkomt. Ik voel mij gegeneerd in die persoon zijn plaats, zich zo laten keuren. Als ik met iemand in de boot stap, is dat op basis van wederzijds vertrouwen. Wat die persoon allemaal kan of niet kan, wat kan mij dat schelen? Wij zijn geen voetbalploeg.

Dirk: Tussen vroeger en nu is er heel wat gebeurd in het theater, ook op technisch gebied: de opkomst van video, enz. Jij hebt die evolutie heel sterk meegenomen in je werk: video krijgt er een grote rol en is op jouw manier fantastisch verwerkt. Hoe zit jouw gevecht tussen eenvoud en ingewikkeldheid in elkaar? In je vroegere voorstellingen gebruikte je ongelooflijk simpele dingen. Die zijn nu, vooral in *Los Mansardinos*, vervangen door een

enorme machine. Soms vind ik dat de machine te hevig davert, vooral omdat je er nog eens spel, een verbaal verhaal tussenschuift. Mijn eerste reactie na de voorstelling – hoezeer ik er ook van gehouden heb – was: eigenlijk zit er materiaal in voor verschillende voorstellingen.

Pat: Zoals iedere theatermaker langs Vlaamse wegen komt men ook Don Quichotte wel eens tegen. Dat is het. Als je *Don Quichotte* nog maar begint te lezen, zit je daarmee. Het zijn dingen die je bij jezelf heel erg herkent. En dan begin je eraan: hoe kom ik eruit, wat wordt mijn Don Quichotte? Dat is dan dat teveel aan beelden. Nu, de machine lijkt verschrikkelijk ingewikkeld, maar au fond is ze het niet. Ze bestaat uit vijf bewakingscamera's en het soort mengpaneel dat gebruikt wordt om appartementen of garageboxen te bewaken. Het lijkt alleen allemaal verschrikkelijk omdat er heel veel beeld is.

Dirk: Zou je nu nog echte bevrediging kunnen vinden in een ambachtelijke voorstelling, met de nagel, de vijs en de hamer?

Pat: Zeker weten. De volgende voorstel-

De Smaakmakers - Alibi Collectief / Patrick De Spiegelaere

ling wordt ook een stuk ambachtelijker. Tussen *Manuel de Schepper* (1993) en dit hebben we trouwens *Ramona (in-explorada)* (1996) gehad, wat heel intimistisch was en met kleine middelen gemaakt. Het hangt ook weer af van de mensen die je uitnodigt.

Etcetera: Maakt de complexiteit en het teveel niet net de essentie van deze voorstelling uit? Net als de ambachtelijke, directe manier waarop je omgaat met video?

Pat: Ja. Video is bij mij nooit bedoeld als *tapissage*, als decor. Ik probeer van die camera een acteur te maken, of hem tenminste een subjectief camerastandpunt te laten innemen. Het gaat niet zozeer om mooie beelden, hoewel dat er wel bij komt. Heel die videotoestand is eigenlijk een versterkend middel, een microfoon. Naar figurentheater kunnen er normaal maar 50 mensen kijken. Nu kunnen er 200 of 300 kijken, omdat je de boel opensmijft en versterkt.

Dirk: Ja maar, het gaat mij niet om de video op zich, maar om het grote overgewicht dat je binnenkrijgt. Het is een teveel aan informatie.

Pat: Ik heb dat nog gehoord. Maar, nog eens, we komen dan weer uit op mensen. Het werk van Al Balis, bijvoorbeeld, dat is zo'n massa aan beelden en informatie dat je die chaos alleen nog kunt vergroten, en dan wordt dat de voorstelling. Alstublieft, alles op een hoop. Dat is als een avond tv-kijken.

Dirk: Ik moet wel zeggen: ik heb geen probleem met chaos, integendeel.

Etcetera: De chaos is enorm, de opbouw van

de voorstelling berust op een montageprincipe, enz., maar toch zoek je steeds naar een verhaal, een logica, een lijn, een lineariteit.

Pat: Je moet iets hebben om te kunnen spelen, om op te drijven, hoe banaal dat dan ook is. *Los Mansardinos* gaat ook over soap. Iedere aflevering in een soapserie heeft een verhaaltje nodig, of je kan niks spelen. Als er geen verhaaltje is, wat heb je er dan aan, dan sta je daar met je armen te zwaaien.

Etcetera: Ben jij een optimist?

Pat: Ik heb zo mijn moeilijke momenten, maar ik ben een optimist, ja (*lacht*).

Etcetera: Ik vind jouw voorstellingen erg optimistisch. Er zitten heel wat pessimistische elementen in, maar die worden schier probleemloos omgeturnd naar iets positiefs. Je stapt als toeschouwer werkelijk opgelucht de zaal uit.

Pat: Als je in dit wereldje geen droom hebt en geen Don Quichotte bent, dan begin je er niet aan.

Etcetera: Zou je de relevantie van je werk in de wereld van vandaag kunnen schetsen? Ik zou het willen hebben over de manier waarop je aan het bricoleren slaat, en waarop je omgaat met technologie en met geprefabriceerd materiaal – zowel tekstueel als wat objecten betreft –, hoe je die dingen incorporeert, en dat in een wereld van MTV, van digitale media, enz.

Pat: Ik denk dat ik die wereld op een simpele manier ontbloot. Ik heb ook graag dat de mensen bij het buitengaan zeggen: kijk, dat kan ik ook. In de zin van: al wat die meneer in zijn trukendoos heeft, ligt open, er is niks verborgen. Terwijl er tegenwoordig overal hocus-pocus gedaan wordt.

Etcetera: Waarom begin jij je voorstelling met gewag te maken van een missie tegen het Blauwe Verschijnsel, de televisie?

Pat: Omdat het hoog tijd is dat we tegen dat Blauwe Verschijnsel eens iets gaan doen.

Etcetera: Maar je gebruikt, op een andere manier, dezelfde middelen.

Pat: Tuurlijk. Wij gebruiken ze voor niet-commerciële doeleinden. Want wat is er van het Blauwe Verschijnsel geworden? Ik begrijp niet goed waarom we ons dat medium zouden laten afpakken door de commerciële wereld. Hoe komt het toch dat de televisie – en film is daaraan voorafgegaan – ineens eigendom wordt van de *commerce*, terwijl dat toch door die mensen niet uitgevonden is? Wij laten ons dat zomaar allemaal afpakken. En daarin ben ik dan een Don Quichotte.

Etcetera: Het lijkt een oproep aan de creativiteit van alleman.

Pat: Dat is het. Als je de dag van vandaag voor zo'n 5000 frank een professioneel came-

raatje kan kopen, en je hebt daarbij een switch-box en een tv-scherm, wel, dan maak je zelf tv. Mocht dat bestaan hebben toen wij jonge gasten waren, dan maakten wij ons eigen tv-station. In plaats van poppenkast te spelen voor mama en papa, maak je toch een video!

Dirk: In plaats van theater te maken, zou je – bij wijze van statement – voor een periode televisie kunnen maken. De mensen zouden dan naar een juiste manier van met televisie omgaan kunnen komen kijken.

Pat: Ik vind dat we dat gedaan hebben, zowel met *Manuel De Schepper* als met *Los Mansardinos*. Dat is eigenlijk ook een soort simplistische, goedkope neptelevisie (*lacht*). Het belangrijke zijn de live momenten van televisie: het ter plekke televisie maken. Echt kant en klare video's inblikken, interesseert me nu ook weer niet.

Dirk: Het is niet echt simplistisch.

Etcetera: Het is in zijn betekenis verregaand.

Pat: Ja, en voor iedereen dan weer anders. Men onderschat dat, maar er zijn nog zoveel mensen die niet weten hoe een camera werkt, en wat een 'blue key' is, en wat al die televisietechnieken zijn.

Etcetera: ?

Pat: Terwijl iedereen zich constant, dag in dag uit, laat bedotten, door een soort lichtbak. Ik denk dat het een statement is om die open te gooien, en te tonen: dit gebeurt zus en dat gebeurt zo. Ik vind ook dat je bij een marionet de touwtjes moet zien hangen, en dat je vooral goed moet zien wie die touwtjes bedient.

Dirk: Waardoor je ze vergeet.

Pat: Waardoor je ze vergeet, omdat je een vorm van 'compliciteit' krijgt. Waardoor je ook gaat meespelen. Vergelijk maar met een muzikant die op zijn viool speelt. De combinatie van de speler en het geluid is tien keer sterker dan het geluid alleen. Die 'compliciteit' van het meevoelen wil ik ook op het theater. En daar ben ik dan weer erg optimistisch en simplistisch in, maar dat ben ik graag.

Etcetera: Je toont aan dat de consument met hetgeen hij in de strot geduwd krijgt...

Pat: Iets anders kan doen! Smijft jouw dictafoontje maar eens open, je kan daar honderdduizend andere dingen mee doen dan datgene waarvoor het bedoeld is. Je kan aan de slag gaan met alle gevonden voorwerpen, en al wat je in de vuilbak vindt.

Etcetera: In je voorstellingen is jouw hand materiaal, object, maar ze manipuleert ook materialen en objecten. De grens tussen het subject en het object wordt er diffuus. Alles is een beetje objectief en subjectief tegelijk.

Pat: Is het dat dan niet? Wie met een flip-

perkast speelt, weet toch ook niet meer wie hij is, wie de flipper is. Als je mensen in het verkeer bezig ziet, in hun auto, of een tennisspeler met zijn raket, of een danser met zijn lijf, dan zie je toch dat dat eigen is aan de mens.

Etcetera: Wat hebben poppen volgens jou te vertellen over mensen?

Pat: Ik kijk naar wat mijn kinderen met hun poppen doen: zij vertellen hen alles wat wij hen vertellen, maar dan op een andere schaal. Ik speel met poppen omdat dat een wereld in het klein is. Een pop is een klein mensje.

Etcetera: Een pop is ook een mechaniekje, iets manipuleerbaars. In De Muinzenberg (1991) bijvoorbeeld laat je één van je geslachtsloze popjes op een fietsje rondrijden. Het wordt aangedreven als een levenloos mechaniekje.

Pat: Als ik naar een mechaniekje kijk, dan denk ik aan de man die dat mechaniekje gemaakt heeft. Die man probeert mij iets te vertellen met dat mechaniekje, één of andere emotie over te brengen, één of andere pijn.

Dirk: Zou je ziek worden mochten ze je de mogelijkheid tot theatermaken afnemen?

Pat: Dat is een moeilijke vraag. (pauze) Je kan dat toch niemand afnemen?

Dirk: Nee, natuurlijk niet, (stille) maar op een bepaald moment is het gedaan, je gaat met pensioen of wat dan ook. Er kan een tijd komen dat je voelt dat je uitgepraat bent, of dat er niemand meer naar je luistert. Dat is ook de zorg waar ik mee bezig ben, als leidinggevend figuur van een huis dat pretendeert actueel werk te brengen. Dat houdt me bezig: mensen met een creatiedrift die op een bepaald moment voelen dat er een limiet komt. Je kan natuurlijk zeggen dat Picasso heel zijn leven geschilderd heeft,...

Pat: Ik zou graag hebben dat ze mij een stuk afnemen, zodat ik op een ander toerental kan draaien. Ik mis nu een hoop dingen: ik teken niet meer, ik maak geen decors meer voor anderen, omdat ik in die molen zit. Mochten ze mij het ene afnemen, krijg ik weer tijd voor al dat soort dingen.

Dirk: Maar je blijft toch gefascineerd door het spelen, niet? Zelf op de scène staan en deel uitmaken van het spel?

Pat: Ik speel om dingen te tonen, omdat er niet zoveel mensen zijn die op die manier spelen – maar het heeft natuurlijk geen zin om een school Pat Van Hemelrijcken te openen – en om de magie die je beleeft.

Dirk: Ik heb in *Bernadetje* gespeeld en heb daar veel goede herinneringen aan, maar toch kan ik niet zeggen dat ik het weer te pakken heb. Ik speel niet meer, ik heb het niet meer nodig. Ik ga nog wel een dansduet maken met Dirk Roofthoofd, maar dat vind ik dan een statement naar het danstheater toe. Ik wil zelfs niet meer regisseren. Ik wil achteraan staan, zorgen dat er dingen gebeuren. Het fascineert mij waarom ik niet die drift heb om dat verder te doen.

Etcetera: Vlak na de voorstelling wou ik je eigenlijk maar één vraag te stellen: bent u gek?

Dirk: Natuurlijk is hij gek!

(Pat heeft in de loop van het gesprek met een stalen gezicht een metershoge stapel papieren servietten voor mijn neus gedeponneerd, toen hij in de mot kreeg dat ik in een verdoken doch woeste strijd verwickeld zat met mijn veel te kleine zakdoekje voor mijn veel te grote verkoudheid.)

Etcetera: En dan zie ik die stapel servietten naast mij, en denk: hij is gek.

Pat: Ben ik daarom gek? Ik ben een papa, en als mijn kindjes moeten snuiten, dan geef ik ze iets om in te snuiten.

CULTUREEL CENTRUM GILDHOF - TIELT

Seizoen '98-'99

Theater

Het Toneelhuis - Peter De Graaf - Het Gevolg - Antje De Boeck - De Tijd - Antigone/Hollandia - Chris Lomme - Theater Zuidpool - Warre Borgmans - Limelight - François Beuckelaers - Compagnie De Koe.

Humor/Muziek

Kamagurka & Her Seele - Frank Boeijen - Kommil Foo - Herman Brusselmans & Piet De Praitere - Roland & Vapore - Stef Bos - Squonk Opera - De Embryo's.

Jonge Leeuwen

Theater Ibycus / Aidan Chambers - Hush, Hush, Hush - Latrinité - Victoria.

Inlichtingen en reservaties: C.C. Gildhof, Sint-Michielstraat 9, 8700 Tielt.
Tel.: 051/40.29.35 - Fax: 051/40.83.29.